

# Učiteljski

# TOVARŠ.

Izhaja  
1. in 15. dne vsakega  
meseca na celi polti.

List za šolo in dom.

Velja  
za vse leto 2 gl. 50 kr.,  
za pol leta 1 gl. 30 kr.

List 21.

V Ljubljani 1. novembra 1872.

Tečaj XII.

## Kako naj se slovenski učitelj za svoj stan izobražuje.

Govoril pri letošnjem prvem obnem zboru ljudskih učiteljev v Ljubljani  
Ivan Tomšič.

### *Predragi tovarši, bratje in prijatelji!*

Važno, silno važno je vprašanje, katero hočemo danes slovenski učitelji razpravljati, vprašanje namreč: kako naj se slovenski učitelj za svoj stan izobražuje? — Predragi tovarši! Temeljito in vsestransko izobraženje slovenskih ljudskih učiteljev je gotovo prva pogoja — *conditio sine qua non* — vsega boljšega napredka našega ljudskega šolstva. Temeljito in vsestransko izobraženje ljudskih učiteljev in povzdiga ljudskega šolstva, to je oni ideal, po katerem učitelji vseh narodov že od časa slavnega Pestalocija tako željno hrepené. Za boljšo izomiko ljudskih učiteljev bojevali so se in bojujejo se še dandanes vsi slavni in umni pedagogi dobro vedé, da je to edina pot, po kateri se bodo dosegle tudi vse druge naše želje in da samo po tej poti se bode zboljšalo tudi naše materialno stanje in povzdignila naša ljudska šola. Ako nam je tedaj, predragi tovarši, boljša bodočnost naše ljudske šole in boljši napredek našega ubogega národa pri srcu, potem, predragi tovarši, delajmo vsi z vsemi mogočimi in postavnimi sredstvi na to, da si tudi mi slovenski učitelji pridobimo za svoj stan tolikanj potrebne izobraženosti.

Vsaj se nam, žalibog, očita od vseh strani, da delamo premalo, in da je posebno naša dežela kranjska, kar se tiče ljudskega izobraženja, ena v zadnji vrsti našega cesarstva, pa da smo mi krivi, da naš národ zaostaja v izomiki in napredovanji. Pravi in očita se nam, da smo mi sedanji učitelji „ein nachtheil für das allgemeine interesse, ein hemmschuh für den gesamtfortschritt im schulwesen eines landes, der den fortschritt der bildung der lehrindividuen zur grundbedingung hat“. Tovarši! ne pustimo tedaj, da bi se nam kaj takega, kar dosihmal še nikdar slišali

nismo, očitati moglo, marveč preiskujmo marljivo, kdo je kriv, da slovenski učitelji niso izobraženi tako, kakor so znabiti učitelji drugih bolj izobraženih narodov.

Da bi tedaj naše prvo današnje vprašanje: „kako naj se slovenski učitelj za svoj stan izobražuje“, vsestransko pretresli, treba nam je najpred vedeti: kaj je prav za prav ljudski učitelj, kakošno nalogo ima ljudska šola in potem takem tudi ljudski učitelj kot njeni izvrševalec?

Predragi tovarši! Že samo imé ljudski učitelj, ali kar je še bolj prav in bolj naravno národni učitelj, národna šola, kaže nam jasno kot beli dan, da mi ljudski učitelji nismo nič drugega, nego učitelji za naše prosto ljudstvo, tedaj pri nas po slovenskih pokrajinah — učitelji za naše slovensko ljudstvo ali kar je vse eno, za naš prosti slovenski narod. To resnico potrjujejo nam tudi vsi nemški učitelji, ki pravijo: „Unter dem namen volksschullehrer ist nicht nur der schullehrer im eigentlichen sinne des wortes, sondern auch der volkslehrer zu verstehen“. Ravno tako so tudi nemški učitelji, učitelji za svoj nemški narod, laški učitelji za laški narod, Čehi za češki, Magjari za magjarski, Hrvati za hrvaški, Srbi za srbski itd., tedaj mi slovenski učitelji smo učitelji za naš slovenski národ.

Poglejmo zdaj iz pedagogičnega stališča, katero sredstvo ali pomoček najbolj pripomore, da se prosto ljudstvo, ali kar je vse eno, národ, mika in izobražuje.

Vsaka izreja, vsako podučevanje mora biti v istem jeziku, katerega razume posamesni človek ali obče ljudstvo, t. j. Nemec se mora učiti po nemški, Čeh po češki, Magjar po magjarski, Lah po laški, Hrvat po hrvaški, Srb po srbski, — tedaj naravno tudi Slovenec po slovenski. Vedno se nam trobi na ušesa, da je nemška ljudska šola ponos nemškega naroda. Jaz, tovarši, nočem preiskovati tega, toliko pa vendar moram omeniti mimogredé, da nemški ljudski učitelji sami priznavajo, da še niso na vrhuncu ljudskega učiteljstva, in da imajo še vedno delati in popravljati, da dosežejo to, česar jim manjka. Priznati pa moramo vsi, da je nemškim ljudskim učiteljem národno izobraževanje nemške mladine, národno izobraževanje nemškega naroda, vredba in razvijanje prave nemške ljudske šole čez vse drugo pri srcu, pa da se v to svrho nemški učitelji vsestransko izobražujejo v svojem maternem t. j. v nemškem jeziku, kajti drugače ne bi mogli širiti omike in olike med prosto ljudstvo ali národ in tako med široki svet. — Kako se pa izobražuje prosto ljudstvo ali bodisi katerikoli národ?

Prosto ljudstvo ali národ izobraževati pravi se: ljudsko ali pravo národno življenje zbudati in žlahtniti. To pa drugače ni mogoče, nego samo v istem jeziku, katerega narodova večina govori in razume.

Ako smo tedaj mi slovenski ljudski učitelji, kakor se nam to v novejši dobi skorej v eno mer očita, zaostali v izomiki in z nami vred naše slovensko ljudstvo, potem tej zaostalosti v narodnem napredku ni drugo krivo, nego to, da smo se mi slovenski učitelji premalo izobraževali v svojem maternem jeziku. In ker nismo znali, pa tudi nismo bili zmožni v pravem narodnem duhu podučevati naše slovenske mladine, zaostal je potem takem tudi narod slovenski, kar se tiče njegovega izobraženja in više njegove omike.

Pač srečna je država, katera najde pravo pot, po katerej se narod najboljše in najlože izobražuje in žlahni, kajti izomikano ljudstvo je prva in močna podpora vsake države.

Nobeno ljudstvo na svetu in noben posamesni človek se pa še ni omikal v onem jeziku, katerega ne razume. To nas ne uči le zdrava pamet, temveč tudi skušnje iz vseh časov sveta.

Dokler se tedaj mi slovenski učitelji ne bomo izobraževali v svojem maternem jeziku, katerega umeje naša mladina in naš narod, tako dolgo ostane vsa naša vednost, katero si pridobimo v kakošnem tujem našem ljudstvu nerazumljivem jeziku, mrtev zaklad, od katerega niti naša mladina, niti naše ljudstvo nikakoršne koristi nima. Naši učitelji bi bili za vse druge dežele sposobnejši in bolj pripravi, nego za naše slovensko ljudstvo.

Ljudska ali narodna šola je, — česar nihče ne dvomi, kdor ima zdravo pamet in srcé za svoj narod, — izobraževališče za prosti narod in ljudski učitelj v ljudski šoli je brez dvombe ona oseba, ki širi narodno omiko najpred med nježno mladino in tako med ves — narod. Ljudska ali narodna šola ima nalogo, da razvija vse dušne in telesne sile njezne mladine, da žlahni njih srca, da jo spodbuja k vsemu dobremu, koristnemu in plemenitemu, ter jo ob enem podučuje v vseh onih vedah, ki so jej za njeno poznejše življenje neobhodno potrebne, da človek pošteno in srečno živi, da postane dober in koristen ud človeške družbe, t. j. da iz njeznega otroka postane človek v pravem smislu te besede, t. j. da postane to, za kar ga je Bog na svet postavil.

Naloga ljudskega učitelja potem takem je, da na versko-nravnej podlagi vzreja pametne in npravne ljudi, t. j. ljudi, ki le dobro delajo in mislijo, ljudi značajne, pa ne veternejake, ob kratkem — ljudi take, ki so pravi in verni udje svoje matere cerkve, ki so pravi in zvesti udje svoje ožje in splošne domovine, z eno besedo: ljudi, kakor velevali §. 1. nove državne šolske postave. — Ljudska šola mora vzrejati rodoljubne mestjane, vrle domorodce, umne in dobre gospodarje, značajne in poštene državljane.

Iz tega tedaj, predragi tovarši, lahko spoznate, da je ljudska ali narodna šola oni sveti hram, v katerem narod zajema prve kali za svoje nadaljno izobraženje, za svojo pravo časno in večno srečo. Ljudska šola

je potem takem národni zavod, ki stojí pod neposrednim nadzorstvom države.

Pač lepa in velikanska naloga je to, ki jo imamo mi ljudski učitelji brez razločka národnosti. Da pa to svojo težavno nalogo na tanko in vestno izvršujemo, treba nam je pač vsestranskega izobraženja.

Kako se tedaj moramo mi, slovenski učitelji, izobraževati, da bomo zadostovali tej svojej težavnej nalogi?

Dragi tovarši, bratje in prijatelji! tù nam zopet ne ostane drugega nič, nego da se vprašamo: kakošno mladino, kakošno ljudstvo imamo pred seboj? — Odgovor: Slovenski učitelj podučuje in izobražuje slovensko mladino, slovensko ljudstvo.

Kakor tedaj učitelji drugih národov, tako moramo skrbeti tudi mi slovenski učitelji, da si pridobimo najpred popolno znanje slovenskega jezika, kajti podučevanje t. j. ljudska omika mogoča je le v ljudskem ali narodovem jeziku, in vsaki, kdor resno hoče in misli na kako ljudsko izobraženje, ta mora pripoznati in podpirati podučevanje v národnem jeziku. Prvi pogoj za nas slovenske ljudske učitelje je tedaj temeljito znanje slovenskega jezika, potem „meinetwegen soll sich der slovenische lehrer auch dem studium der deutschen sprache mit eifer hingeben“, — nikakor pa ne narobe!

Ljudske šole v novejšem času so tudi res pri nas v ljudskem jeziku, kajti slavna naša vlada je že davno ravno to pripoznala, da le po ljudskem ali narodovem jeziku more se ljudstvo ali národ izobraževati.

Njihovo Veličanstvo, svetli naš cesar, so s svojega vladarskega prestola izrekli in zagotovili národno ravnopravnost, t. j. uživati in rabiti ljudski jezik na Slovenskem tako, kakor ga rabi Lah na Laškem, Magjar na Ogrskem, Hrvat na Hrvaškem in Nemec na Nemškem.

Pedagogičnega načela in postavne poti moramo se tedaj držati slovenski učitelji, kedar izobražujemo našo mladino v naši ljudski šoli, t. j. podučevati jo moramo v njej znanem slovenskem jeziku. Kdor drugače misli in nas slovenske ljudske učitelje drugače podučuje, ta ni pedagog, pa tudi ni pravičen, ker ne spoštuje enakopravnosti, in ne privoščí našemu slovenskemu narodu splošne omike, ki je mogoča le edino v narodovem jeziku. — Ako pa hočemo v ljudski šoli po tej edino pravej poti širiti omiko med našo slovensko mladino in med naše prosto slovensko ljudstvo, ne smemo potem misliti, predragi tovarši, da smo za to velikansko delo že zmožni in popolnoma sposobni, če tudi ne znamo pravilno slovenskega jezika. Ne smemo misliti, da smo že zmožni za to velikansko delo, ako se nam v učiteljskem izobraževališči (preparandiji) za naš stan potrebni predmeti predavajo v tujem, nemškem jeziku.

Tovarši! Omika, prava človeška omika razvija in širi se le po lepem, oglajenem národovem jeziku; le z oglajenim, pravilnim

govorom izobražuje in lika ljudski učitelj prosto ljudstvo ali národ. — Kakoršen jezik ali govor ima kako ljudstvo, takó je ljudstvo tudi omikano, kajti jezik je prava slika ali fotografija ljudskega duhá. Dokler tedaj ne bomo naše mladine in našega ljudstva izobraževali v v lepem, oglašjenem národovem jeziku, toliko časa bomo morali vedno slišati, da smo surovi in neizobraženi. Brez jezikove olike ni upati národove omike.

Potrebna so nam tedaj v naše izobraženje taka učiteljska izobraževališča, v katerih se nastopni učitelji učé vse predmete v ravno tistem jeziku, v katerem je bodo oni pozneje druge učili. Učiteljska izobraževališča ne smejo biti pomanjkljiva, kar se tiče ljudskega jezika. Ako so izobraževališča za ljudske učitelje pomanjkljiva, potem mora biti tudi pomanjkljivo znanje in izobraženost ljudskega učitelja, ki je pomanjkljivo šolo izvršil. Ako je znanje in izobraženje ljudskega učitelja pomanjkljivo, potem ni čudo, da tudi prosto ljudstvo ne napreduje.

Predragi tovarši! Ako je nemškim učiteljem pripuščeno v svojih „lehrertagih“ žaliti druge národnosti in še celó нравno-versko odgojo, pa povdarjati posebno nemško národno šolo (deutsche nationalschule) in prepevati neavstrijske nemške pesmi, potem smemo tudi mi slovenski ljudski učitelji pri svojih skupnih zborih vsaj brez strahu odkrivati pomanjkljivosti in napake našega ljudskega šolstva, da se popravi in zboljša, kar je slabega in napačnega, a obdrži, kar je dobrega.

Pred vsem drugim je napačno in brez vsega pedagogičnega načela, ako se nastopni učitelji za slovensko ljudske šole, ki podučujejo potem slovensko mladino, slovensko ljudstvo, podučujejo in izobražujejo v učiteljskih izobraževališčih v takem jeziku, katerega kot ljudski učitelji pri podučevanju slovenske mladine in slovenskega ljudstva rabiti ne morejo. Zoper vsa pedagogična pravila je, ako se toliko lepi in koristni nauki, kakor so n. pr. geometrija, matematika, prirodopis, zemljepisje, zgodovina, fizika i. t. d. predavajo v tujem, nemškem jeziku in se potem od ljudskega učitelja zahteva, da vse to, kar si je s težavo in trudom pridobil v učiteljskej izobraževalnici v tujem jeziku, prodaje slovenskej mladini in slovenskemu ljudstvu v njegovem domačem t. j. národovem jeziku. Po tem načelu bi moral ljudski učitelj biti modrejši in sposobnejši od glavnih učiteljev v izobraževališči, kajti on mora tuje blago po domače prodajati.

Predragi tovarši! to ni prava pot, po katerej se slovenski učitelj za svoj težavni stan pripravlja in izobražuje. Pomislimo samo to, s kolikimi težavami, s kolikim trudom in tudi z obilnimi stroški se mora mladi učitelj boriti, da si vse to, kar si je pridobil v tujem jeziku, raztolmači v domači, slovenskemu ljudstvu razumljivi jezik in si svoj nauk priredi tako, kakor ga za slovensko mladino potrebuje. Pač ni čudo potem,



da ljudski učitelj, kateri se ni nikoli napeljeval, da \*bi si izobraženja iskal v domačem jeziku, poslednjič vse veselje zgubi do domačega slovstva in le po tujem hrepeni, ker se mu brez truda odpira. Vprašajmo le sami sebe, koliko nas je izobraženih za naše domače slovstvo! Za nemško slovstvo izobraženih nas je pa še manj, in to vsled tega, ker pri podučevanju slovenske mladine nemški jezik le z majhnimi izjemami rabiti moremo.

(Dalje prih.)

## Pervi splošni zbor slovenskih učiteljev v Ljubljani.

(24. septembra 1872.)

(Dalje.)

Predsednik. K g. predgovornikovim opombam dostavljati moram, da je slavní deželni šolski svet že nekerikrat nove knjige ljudske šole dajal odboru učiteljskega društva v pretres, vendar vselej ne. Nadjamo se, da se bode vprihodnje na naše pravične želje še bolj oziralo in da se bode vsaka nova knjiga za ljudske šole zraven učiteljskega izobraževališča dajala tudi odboru učiteljskega društva v presojo.

Petar Tomič, profesor višje realke v Rakovcu pri Karlovcu na Hrvaškem: Dopustite mi dragi bratje in rojaki, da i ja kot gost iz hrv. vojaške krajine rečem nekoliko besed. Ja sem proputoval in precestoval kranjsko deželo in sem videl, da je tû skoro vse tako, kakor pri nas v vojaški krajini, kjer so nas Turki in drugi sovražniki hoteli odnaroditi. Povsod sem videl, da ste vi še več morali preterpeti, nego mi. Slovenec je zato pravi ranjeni in razpeti Kristuš med sosednimi narodi. Vi ste nenaraven ali bolje vrhunaraven boj bîli in vodili proti mnogo vekšim neprijateljem. Zato se nije čuditi, da je pri vas mnogo nenaravnega postalo in do danes v životu ostalo. Ja sem na svojem potovanji opazil, da je kranjska zemlja „das Land der Unlogik“. Kakor se to vidi po vsej deželi, vidi se še bolj specialno pri učiteljskem izobraževališču. Kandidati, prihodnji narodni slovenski učitelji, učé se nemški za podučevanje slovenskih otrok, a ne slovenski! To je resmisel, kajti slovenski ljudski učitelji ostanejo med slovenskim ljudstvom, ker ne avanzirajo kakor drugi činovniki ali vojaki. Po tej logiki bi mogel profesor orientálnih jezikov tudi postati slovenski narodni učitelj. Slovenske šole morajo biti slovenske in narodne po božjej in človeškej pravici in po naravnem zakonu. Da preparandije ali pedagogije, kjer se izobražujejo narodni učitelji za narodne šole, morajo biti z jezikom in duhom narodne, to se vé in samo po sebi razumeje. Naj vekši nemški filozofi in pedagogi od Pestalozzi-a, Herberta do Diesterweg-a in Weitz-a pravijo, da drugače ne more biti narodne omike, nego v narodnem jeziku. Kar slo-